Osaava, avautuva ja uudistuva Suomi

Anne Brunila
Ylijohtaja
VM

1. Johdanto

Globalisaatio tarkoittaa maailmantalouden yhdentymistä, jonka keskeinen ilmentymä on nopeasti kasvaneet maiden väliset kauppa-, pääoma- ja teknologiavirrat. Sillä on myös vahvat kulttuuriset ja poliittiset ulottuvuudet. Globalisaatioraportissa keskitytään tarkastelemaan suomalaisen tuotannon ja työn menestymistä muuttuneissa ja edelleen nopeasti muuttuvissa oloissa.

Globalisaation liikkeelle panevina voimina ovat teknologinen kehitys sekä maailmankauppaa ja pääomaliikkeitä koskevien esteiden poistaminen. Kokonaistuottavuutta kohottava teknologinen kehitys on koko taloudellisen kasvun perusta. Samalla se on alentanut pääomien, tuotteiden ja tuotannontekijöiden liikkumisen kustannuksia, minkä seurauksena käsitys etäisyyden merkityksestä on muuttunut. Erityisesti tieto- ja viestintäteknologia on mahdollistanut kokonaan uudenlaisten tuotteiden valmistuksen ja tuotantoteknologioiden käyttöönoton.

Globalisaation suurimmat vaikutukset ja sopeutumispaineet koskettavat kehittyviä maita, joilla on mahdollisuus päästä hyödyntämään modernia teknologiaa, laajempia markkinoita ja ulkomaista pääomaa. Globalisaation vaikutukset kehittyneissä maissa liittyvät markkinoiden laajenemiseen, lisääntyvään kilpailuun ja tuotannon uudenlaiseen organisoitumiseen maailmanlaajuiseksi verkostoksi.

1990-luvun puolivälin jälkeen tuotannon alueellisessa jakautumisessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Euroopassa tuotettiin sotien jälkeen vielä lähes kolmannes maailman teollisuustuotannosta, mutta nyt enää vain runsas kymmenes. Itä-Aasian (Kiina, Japani, Intia) osuus on vastaavasti noussut kymmenesosasta runsaaseen kolmannekseen.

Globaalitalouden vahvistuva piirre on palveluiden kansainvälistyminen. Tieto- ja viestintäteknologian kehittymisen ansiosta kasvava osa palveluista voidaan tuottaa eri paikassa kuin ne kulutetaan. Toinen tärkeä piirre on tuotannon ja tuotantoprosessien uudenlainen maailmanlaajuinen organisoituminen. Yhä suurempi osa kehittyvien maiden yrityksistä on osa monikansallisten yritysten globaaleja tuotanto-

verkkoja. Uudet tuotantomuodot sitovat maailmantalouden eri osat uudella, aikaisempaa tiiviimmällä tavalla toisiinsa.

Yritysten kilpailuedut voivat olla hyvin erilaiset kuin yksittäisen maan. Maat ja alueet ovat alkaneet kilpailla liikkuvista tuotannontekijöistä, ennen kaikkea yritysten investoinneista, mutta myös kasvavasti osaavimmasta työvoimasta. Investointien houkuttelussa ei ole kyse pelkästään uuden tuotantokapasiteetin ja sitä kautta työllisyyden lisäämispyrkimyksestä, vaan myös siitä, että investointien myötä teknologinen taso kohenee. Investoinnit lisäävät tuotantoa, mutta myös parantavat tuottavuutta.

Maailmantalouden yhdentyminen on pääsääntöisesti myönteinen asia. Se tarjoaa suuria mahdollisuuksia kehittyville maille elintason ja hyvinvoinnin kohottamiseen. Yhdentyminen avaa myös kilpailukykyisille kehittyneille maille uusia mahdollisuuksia hyödyntää laajoja markkinoita ja uudenlaista työnjakoa.

2. Tilanne on Suomelle mahdollisuus, mutta myös haaste

Muiden kehittyneiden maiden tapaan Suomi voi hyödyntää globalisaatioon liittyviä kasvavia markkinoita, työnjaon mahdollisuuksia ja liikkuvia tuotannontekijöitä hyvinvoinnin lisäämiseksi. Tämä edellyttää kuitenkin muuttumiseen kykenevää, vahvuuksiaan hyvin hyödyntävää taloutta ja yhteiskuntaa. Jos Suomi ei kykene sopeutumaan ja uudistumaan, se uhkaa ajautua heikon työllisyyden, hitaan talouskasvun ja julkisen talouden tasapaino-ongelmien kierteeseen.

Uhkien muuttaminen mahdollisuuksiksi edellyttää selkeää strategiaa. Suomi voi globaalissa kilpailussa menestyä vain korkeaan osaamiseen perustuvana taloutena ja yhteiskuntana. Hyvä yleinen koulutustaso ja monin osin hyvin toimiva innovaatiojärjestelmä ovat Suomen kiistattomia vahvuuksia, joille on hyvä rakentaa. Samoin korruption puute ja julkisen talouden kansainvälisesti verraten vahva tila viime vuosina ovat olleet etuja.

Suomi ei kuitenkaan ole pystynyt käyttämään vahvuuksiaan täysimääräisesti hyväksi. Tämän osoittaa verraten keskinkertainen menestys työllisyydessä ja kansantalouden tuottavuuden nostamisessa sekä vähäinen vetovoima ulkomaisten investointien ja osaajien saamiseksi. Taloudessa on siten käyttämätöntä potentiaalia, jonka liikkeelle saaminen on välttämätöntä menestykselle yhä kovenevassa globaalissa kilpailussa.

Globalisaation tuomien suurien mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää yhteiskunnan avautumista. Samalla kun suomalaisia yrityksiä on määrätietoisesti tuettava kansainvälistymään, meidän on myös entistä voimakkaammin houkuteltava ulkomaista pääomaa ja ulkomaisia osaajia Suomeen. Tässä onnistuminen vaatii laaja-alaista ohjelmaa, jonka lähtökohtana on asenneilmapiirin kehittäminen myönteiseksi: suomalaisten on kyettävä näkemään maahanmuuttajat voimavarana ja rikkautena. On myös huolehdittava siitä, että Suomen syrjäisestä sijainnista aiheutuvia logistisia haittoja pienennetään hyvällä liikenneinfrastruktuurilla ja nostamalla Suomen tietoliikenneyhteydet jälleen maailman kärkeen.

Osaamisen varaan rakentuva strategia edellyttää talouden jatkuvaa uudistumista. Uudistusten tulee koskea, paitsi avainasemassa olevan koulutus- ja innovaatiojärjestelmän heikkoja kohtia, niin myös hyödyke- ja työmarkkinoiden toimintaa sekä julkista sektoria. Uudistukset ovat välttämättömiä, vaikka ne eivät kaikilta osin ole helppoja.

Osaamisen, avautumisen ja uudistumisen strategia edellyttää määrätietoisia toimenpiteitä monilla osa-alueilla. Suomi maailmantaloudessa -hankkeen loppuraportti sisältää laajan toimenpidekokonaisuuden, jonka keskeisimmät ehdotukset ja johtopäätökset teema-alueittain ovat seuraavat:

3. Koulutusjärjestelmän laatua on parannettava

Suomen koulutusjärjestelmä on pystynyt kansainvälisesti vertaillen keskimääräisin panostuksin antamaan hyvän yleissivistävän perusopetuksen hyvin tasa-arvoisesti kaikille suomalaisille. Tästä huolimatta lähes neljännes peruskoulun ja lukion päättäneistä ei saa kunnollista ammatillista tai muuta koulutusta; yhteiskunta hukkaa tältä osin edelleen voimavarojaan ja osa nuorista ajautuu syrjäytymisen kierteeseen. Eriasteinen ammattiin johtava koulutus ei kaikilta osin tuota niitä valmiuksia, joita työelämässä tarvitaan, eikä koulutuspaikkojen jakauma sopeudu riittävän nopeasti eriluonteisen työvoiman kysynnän muutoksiin

Koulutuksen kasvuhyödyt jäävät toteutumatta, jos järjestelmämme ei kannusta hankkimaan myös ammatillista ja kädentaitojen osaamista. Ammatillisen koulutuksen vetovoimaisuutta tuleekin lisätä ja resurssien käyttöä tehostaa. Lukion ja ammatillisten opintojen osittaisella integroinnilla voidaan vähentää moninkertaisia opintoja. Tämän lisäksi on tärkeää varmistaa kannustimet osaamisen jatkuvalle kehittymiselle työpaikoilla. Työelämässä on voitava palkita hyvästä, osaavasta suorituksesta ja osaamisen kehittämisestä.

Kansainvälistä huippua edustava osaaminen yliopistoissa ja korkeakouluissa uhkaa hiipua, jos opetuksen ja perustutkimuksen resursseja ei kyetä nostamaan kansallisesti tärkeillä ydinosaamisalueilla. Globaalissa ympäristössä menestyvät parhaat, joko suuret tai riittävän erikoistuneet ja verkottuneet koulutus- ja tutkimusyksiköt. Yliopistojen taloudellista autonomiaa ja rahoituksen kannustavuutta vahvistamalla voidaan kansainvälisen huipun saavuttamiseksi ja siellä pysymiseksi luoda olennaisesti nykyistä paremmat toimintaedellytykset.

Ammattikorkeakoulutuksen tehokkuuden, laadun sekä kansainvälisen vetovoimaisuuden lisäämiseksi on välttämätöntä keskittää voimavaroja. Ammattikorkeakoulujen, yliopistojen ja myös muiden tutkimusorganisaatioiden työnjakoa on selkeytettävä ja yhteistyötä tiivistettävä, jotta pirstoutumiselta vältyttäisiin.

Ammatillista aikuiskoulutusta tulee vahvistaa osana ammatillisen koulutuksen kokonaisuutta. Ammattiopistojen muodostamisella turvattaisiin koulutuksen järjestäjille mahdollisuus organisoida koulutus seudullisesti tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Työvoimapoliittisen ja muun koulutuksen välistä päällekkäisyyttä voitaisiin purkaa ja käyttää laajasti samoja opetusresursseja. Laajentamalla TE-keskusten toiminta-aluetta koulutukseen ja lisäämällä paikallista yhteistyötä TE-keskusten ja yritysten välillä, voidaan ajoissa ja nopeasti käynnistää tarvittavaa ammatillista koulutusta.

4. Tiede- ja teknologiapolitiikasta innovaatiopolitiikkaan

Innovaatioiden merkitys liiketoiminnan ja kilpailukykyisen toimintaympäristön kehittämisessä korostuu, kun tuotteiden elinkaaret lyhenevät, tuotantorakenteet uudistuvat ja kansainvälinen kilpailu voimistuu. Suomessa innovaatioihin ja innovaatiojärjestelmään on panos-

tettu paljon ja tulokset ovat olleet hyviä. Tästä huolimatta riittävän moni keksintö tai innovaatio ei johda uuden yrityksen syntymiseen tai menestykselliseen kaupallistamiseen.

Suomessa teknologiaosaaminen on vahvaa, mutta tuotteistamisessa ja kaupallistamisessa on suuria heikkouksia. Lisäksi alkavien yritysten rahoitus on pääomasijoitusten osalta osin riittämätöntä. Julkista yritysrahoitusta ja liiketoimintaosaamista kanavoivat innovaatio-organisaatiot, ns. välittäjäorganisaatiot ja rahoituksen lähteet ovat varsin hajallaan.

Tutkimus- ja kehitystoiminta on innovaatiostrategian perusta. Vaikka Suomessa panostetaan jo nyt kansainvälisesti katsoen paljon t&k-toimintaan, kohdennetut lisäpanostukset ovat perusteltuja. Julkista t&k-rahoitusta on syytä lisätä seitsemällä prosentilla vuodessa vuosikymmenen loppuun saakka. Lisäpanostukset on kohdistettava teknologisen kilpailukyvyn palauttamiseen, liiketoimintaosaamiseen, asiakaslähtöisten sekä palvelu-, kulttuuri- ja hyvinvointialojen innovaatioiden kehittämiseen, kasvuyrittäjyyden tukemiseen ja yritysten pääsyyn kansainvälisille markkinoille.

Merkittävästi nykyistä enemmän varoja on sijoitettava pääomasijoitusrahastoihin, jotka tekevät ns. alku- ja siemenrahoitussijoituksia aloittaviin innovatiivisiin yrityksiin. Yliopistojen ja yritysten yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamiseksi voidaan edistää tutkimustulosten omistusoikeuksiin ja immateriaalioikeuksiin liittyvin toimin.

Tiede- ja teknologiapolitiikasta on syytä siirtyä innovaatiopolitiikkaan. Tällöin on keskeistä tukea monitieteisten innovaatioympäristöjen ja -verkostojen syntymistä sekä organisatoristen ja sosiaalisten innovaatioiden vuorovaikutusta teknologisten innovaatioiden kanssa. On laadittava kansallinen ohjelma innovaatio- ja välittäjäorganisaatioiden toimintakentän tehostamiseksi.

5. Avautuminen edellyttää toimintaympäristön kehittämistä

Ulkomaisten investointien osalta tavoitteeksi tulee asettaa uuden ja kasvavan yritystoiminnan, erityisesti tutkimus- ja tuotekehitystoiminnan saaminen Suomeen. Tutkimusten mukaan ulkomaisilla yrityksillä on ollut pääsääntöisesti myönteisiä vaikutuksia kohdemaan talouteen. Erilaiset ulkomaisten investointien edistämistoimet ovat tärkeitä, mutta niiden rooli on kuitenkin toissijainen, kun yritykset tekevät investointipäätöksiään. Yritysten toimintaympäristö ja sen kehittäminen on avainasemassa ulkomaisten investointien ja pääoman saamiseksi Suomeen. Markkinoiden toimivuutta on parannettava erityisesti palvelualoilla ja haitallista sääntelyä on purettava. Työn verotuksen alentamista kaikilla tulotasoilla on jatkettava sekä osaamisen kannustavuutta heikentäviä korkeimpia rajaveroasteita on myös alennettava.

Työperusteisen maahanmuuton lisääminen on Suomen talouden menestymisen kannalta keskeinen kysymys. Työvoiman ikääntymisen seurauksena ongelmat työvoiman saatavuudessa kasvavat lähivuosina, jolloin ulkomaiset työntekijät voivat olla Suomen kannalta merkittävä voimavara. Tällä on vaikutuksia yritysten investointihalukkuuteen sekä yritysten perustamiseen ja kasvuun Suomessa. On tärkeää, että lupakäytäntöjä muutetaan siten, että ulkomaista työvoimaa voidaan nopeasti ja joustavasti palkata.

Suomen innovaatioympäristölle on varmistettava vahvat osaamisverkostot Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Japanissa. Samalla on kehi-

tettävä uusia yhteistyöverkostoja nopeasti nouseviin teknologiakeskittymiin, kuten Kiinaan, Etelä-Koreaan ja Taiwaniin. Innovaatiokeskusten ja muiden yhteistyöverkostojen järjestelmällinen luominen kasvaville markkinoille on keskeinen osa innovaatioympäristön kansainvälistymistä, osaamisen siirtymistä ja ulkomaisten investointien edistämistä Suomeen.

Suomessa on paljon julkisen sektorin hoitamiin hyvinvointipalveluihin liittyvää osaamista ja teknologiaa, joka ei eri syistä ole muodostunut vientikelpoisiksi tuotteiksi. Korkeakoulutuksen ohella myös terveyden- ja sairaanhoitopalveluiden sekä sosiaalipalveluiden alalla on tuotteistamisen mahdollisuuksia, joita pitäisi käyttää hyväksi. Tämä edellyttää uudenlaisen ajattelun ohella todennäköisesti myös organisaatiomuotojen ja kannustinjärjestelmien uudistamista. Yhtiömuotoinen tuotantotapa avaisi eri tavalla mahdollisuuksia esimerkiksi sairaanhoidossa teknologian ja prosessien sekä joissain tapauksissa myös itse hoito- ja hoivapalveluiden viennille.

Suomen kulttuuriviennillä on monia vahvuuksia, mm. korkeatasoinen luovien alojen koulutus ja luova tuotanto, jota arvostetaan kansainvälisesti. Kulttuurin toimialarakenne ei kuitenkaan ole kilpailukyinen ja alalle tarvitaankin lisää yrittäjyyttä, liiketoimintaosaamista ja immateriaalioikeuksien hallintaa. Toimialan nostamiseksi kansainvälisesti kilpailukykyiseksi tulisi laatia luovan talouden ja kulttuuriviennin kehittämisohjelma vuosille 2005–2010.

On ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että infrastruktuuri on riittävän korkeatasoinen, jolla voidaan kompensoida maantieteestä johtuvia kuljetusten lisäkustannuksia. Nopeiden ja toimintavarmojen kotimaan liikenneyhteyksien ja kansainvälisten yhteyksien kehittäminen on välttämätöntä.

6. Uudistumiskyky vahvuudeksi

Hyvä tuottavuuskehitys on Suomen kilpailukyvyn, talouskasvun ja hyvinvoinnin kannalta pitkällä tähtäimellä avainasemassa. Toimivilla hyödyke- ja työmarkkinoilla on myös kiinteä yhteys investointeihin. Työllisyysasteen nousu nykyistä selvästi korkeammalle, ainakin muiden Pohjoismaiden tasolle, on myös välttämätöntä. Tämä on olennaista julkisen talouden rahoituksen ja siten julkisten hyvinvointipalveluiden ja tulonsiirtojen rahoittamiseksi. Työllisyysasteen nosto edellyttää osaamisen vahvistamista ja uudistamista, hyvin toimivia hyödykemarkkinoita ja työmarkkinoiden ja palkanmuodostuksen kehittymistä nykyistä paremmin työllisyyttä tukevaan suuntaan.

Elinkeinopolitiikan keskeiseksi tavoitteeksi on asetettava erityisesti innovatiivisten yritysten ja kasvuyritysten lukumäärien merkittävä lisääminen ja huolehdittava siitä, että näiden yritysten tarpeet otetaan politiikassa johdonmukaisesti huomioon. Hallituksen tulisi vahvistaa kokonaisvaltainen ja pitkäjänteinen elinkeinopoliittinen strategia, joka valmistellaan kauppa- ja teollisuusministeriön johdolla.

Julkista tutkimus- ja kehittämisrahoitusta on vahvistettava ja kohdennettava julkista palvelutuotantoa ja erityisesti peruspalveluja tukevan uuden teknologian kehittämiseen ja hyväksikäytön kasvattamiseen sekä palvelurakenteiden ja toimintatapojen uudistamiseen. Julkisten palveluiden avautumisen lisäksi julkisten hankintojen kilpailuttaminen on tärkeä keino lisätä hyödykemarkkinoiden kilpailua ja innovatiivisuutta.

Talouden kasvumahdollisuuksien vahvistaminen ja osaavan työvoiman riittävyyden turvaaminen edellyttää merkittävää julkisen sektorin tuottavuuden nostamista. Tämä tarkoit-

taa perusteellisia muutoksia toimintatavoissa, organisaatiossa ja henkilöstön osaamisessa. Jatkossa markkinoilla toimii entistä useammin palvelujen tuottajina myös yksityisen sektorin yrittäjiä, minkä vuoksi kilpailullisten olosuhteiden aikaansaaminen ja ylläpito julkisen vallan ohjauskeinoilla muodostuu keskeiseksi haasteeksi. Uusia toimintamalleja ja palvelurakenteita tulee kehittää ja soveltaa laadukkaiden hyvinvointipalvelujen turvaamiseksi. Tuottavuuskehityksen vauhdittamiseksi tarvitaan valtakunnallista ja alueellista kokonaisnäkemystä siitä, millaiseen hyvinvointipalvelujen verkostoon on tarvetta ja mahdollisuuksia.

Valtion palvelutuotantoa on uudelleenorganisoitu viimeisen kymmenen vuoden aikana. Vaikka osa valtion palvelutuotannosta on avattu kilpailulle ja yksityistetty, on valtion alue- ja paikallishallinnossa paljon koordinointi- ja tehostamistarpeita.

Tehokkaalla pörssillä on merkitystä erityisesti pienille ja keskisuurille yrityksille niin listautumisantien kuin yritysten listautumisen jälkeisen kasvun aikana. Työeläkelaitosten sijoitustoimintaa säätelevää tuottovaatimusjärjestelmää tulisi kehittää siten, että sijoitushorisontti pitenee ja sijoittamisen myötäsyklisyys vähenee. Myös työeläkelaitosten sijoitustoiminnan riskien hallintaa ja läpinäkyvyyttä tulisi kehittää. Nämä toimenpiteet osaltaan parantaisivat edellytyksiä sijoittaa myös kotimaiseen yritystoimintaan.

7. Työmarkkinoiden pelisääntöjen kehittäminen

Globalisaation vaikutukset Suomen työmarkkinoilla ovat melko pitkälle verrannollisia Euroopan integraatiokehityksen vaikutuksiin. Suljetun talouden avautuessa erilaisten toimintojen kannattavuus muuttuu alueellisesti. Tämän vuoksi on tärkeää, että ulkomaille siirtyvän tuotannon sijaan kotimaahan syntyy uusia työpaikkoja kannattaviin toimintoihin. Työmarkkinoiden on toimittava tavalla, joka tukee työvoiman valmiuksien kehittymistä uusia työtehtäviä vastaaviksi ja ohjaa työvoimaa uusiin tehtäviin vanhojen kadotessa. Globalisaatioon liittyvä tuotantorakenteen muutos korostaa tarvetta turvata aktiivisen työvoimapolitiikan voimavarojen taso sekä niiden suuntaaminen riittävästi työnvälitykseen.

Työajan joustot ovat tärkeä kilpailukeino verkottuneessa tuotantoympäristössä, jossa työvoiman kysynnässä voi olla suuria vaihteluita. Tällaisia joustoja voidaan tavoitella uusilla institutionaalisilla järjestelyillä kuten työaikapankeilla ja työvoiman vuokrauspalveluiden yleistyvällä käytöllä.

Osaamisen kohottamisesta on huolehdittava koko työvoiman osalta. Siltä osin kuin työvoiman koulutus- ja osaamistasoa ei kyetä yleisesti nostamaan, on tärkeää alentaa suhteellisia työvoimakustannuksia niin, että myös heikommat valmiudet omaavan työvoiman työllistyminen on mahdollista. Tätä voidaan edistää mm. keventämällä työhön kohdistuvaa verokiilaa. Suomessa esim. kotitalousvähennys ja vuoden 2006 alussa käyttöön otettava työnantajamaksujen porrastettu alennus ovat askeleita tähän suuntaan. Verotusta ei kuitenkaan voida räätälöidä kaikkia työvoimakustannusongelmia silmällä pitäen.

Sopeutuminen teknologisen kehityksen, globalisaation ja työvoiman koulutusrakenteen muutoksiin edellyttää, että palkanmuodostuksessa otetaan huomioon toimialojen ja yritysten tuottavuuskehityksen erot nykyistä paremmin. Tuottavuuteen ja/tai tulokseen perustuvilla palkanerillä on sekä työllisyyttä että pidem-

mällä aikavälillä myös tuottavuuden kasvua tukeva vaikutus. Palkanmuodostuksen joustavuutta voidaan parantaa nykyisen sopimusjärjestelmän pohjalta lisäämällä paikallisen sopimisen roolia kokonaispalkanmuodostuksessa.

Globalisaation aiheuttamien, mm. vähemmän koulutetun työvoiman työllisyyteen kohdistuvien paineiden vuoksi työttömyysturvan uudelleen työllistymistä tukevien elementtien merkitys korostuu. Tältä osin on tärkeää löytää ratkaisuja joilla nykyistä, monilta osin passivoivaa, työttömyysturvaa voidaan kehittää aktiivisempaan suuntaan.

Etuusjärjestelmä kytkeytyy työllisyyteen lähinnä kynnyspalkkoihin ja siten palkkatasoon vaikuttavana tekijänä. Globalisaatioon liittyvien paineiden näkökulmasta työttömyys- ja muu toimeentuloturva sekä varhaiseläkejärjestelmät ovat keskeisessä asemassa. On tärkeää, että nämä järjestelmät eivät muodosta pysyvää vaihtoehtoa työssäololle ja siten vaikeuta työvoimaresurssien uudelleen allokoitumista ja aiheuta liiallisia palkkapaineita. Työnantajan kannalta erilaisten maksujen tulisi olla sellaisia, että ne eivät kannusta työvoiman valikoitumiseen mm. mahdollisista perhevapaista aiheutuvien kulujen tai ikääntymisestä johtuvien seikkojen vuoksi.

8. Minkälainen työ ja tuotanto Suomessa menestyy?

Menestyminen globaalissa kilpailussa edellyttää voimakasta erikoistumista. Erikoistumisstrategia on mahdollista niin uusilla kuin perinteisilläkin aloilla. Suomen metsäklusterin kasvu ja erityisesti työllistävä kasvu on mahdollista varsinkin klusterin rajapinnoilla. Koneet ja laitteet vaativat huoltoa, kunnossapitoa ja asiantuntevaa operointia.

Kansainvälisesti vahvan ICT-klusterimme haasteena on osaamisen levittäminen sovelluksina muihin klustereihin. ICT-klusterin ja vanhojen perinteisten klusterien rajapinnoilla on uudenlaisia ICT:n mahdollistamia liiketoimintapotentiaaleja esimerkiksi läsnä-äly ja kaikkialle ulottuvat verkot, ohjelmisto- ja mobiililiiketoiminta sekä erilaiset palvelukonseptit.

Bioteollisuuden viennin odotetaan kohoavan yli puoleen liikevaihdosta lähivuosina. Kotimarkkinoita hyödynnetään toiminnan alkuvaiheessa, mutta varsinainen kasvu haetaan maailmanmarkkinoilta. Terveysvaikutteisilla elintarvikkeilla, ympäristönsuojelun sovelluksilla ja bioinformatiikalla on tulevaisuudessa korkea markkinapotentiaali. Rahoitusta ja muita voimavaroja tulisi kohdentaa sovellusaloille, joissa perustutkimus on kansainvälistä huipputasoa.

Palveluyritykset ovat enenevässä määrin globaalin kilpailun piirissä, jolloin niiden pitää itsessään olla kansainvälisesti kilpailukykyisiä. Jo pelkästään palvelusektorin suuren koon tähden se myös keskeisesti määrittää koko kansantalouden kilpailukykyä. Palveluyritysten kansainvälistymiseen ajavat ulkoistaminen, asiakasalojen ja -yritysten monikansallistuminen, uusien teknologioiden käyttömahdollisuudet ja avautuneet suuret markkinat.

Kasvupotentiaalia on erityisesti terveydenhuollon ja hyvinvoinnin palveluissa, mittaus- ja analysointipalveluissa sekä johtamis- ja suunnittelupalveluissa. Terveyden ja hyvinvoinnin palvelut ovat Suomen kansantalouden kannalta suuri uudistumisen mahdollisuus. Yksityisten ja julkisten toimijoiden yhteistyöllä on mahdollista löytää tuottavuuden kasvun ja palvelujen laadun kannalta parhaita ja liiketoiminnallisesti kestäviä ratkaisuja. □